

Miloš Kočka
Alois Kubík

Vincenz Priessnitz

Světový přírodní léčitel

Obraz V. Priessnitze od malíře K. Riedela z roku 1870, zničený v r. 1997 výbuchem sebevraha

MILOŠ KOČKA - ALOIS KUBÍK

Vincenz Priessnitz

Světový přírodní léčitel

Eveduta

© Miloš Kočka, 2006
© Alois Kubík, 2006
© Nakladatelství Pavel Ševčík - VEDUTA Štítý, 2006

ISBN 80-86438-16-3

Obsah

Předmluva

7

I. část Obraz života a doby

I. Uzdravující síla studené vody

10

Slezské války - Přesídlení na Gräfenberk - Priessnitzova rodina - Uzdravující síla studené vody - Těžký úraz - První léčby - Čaroděj - První vodoléčebný ústav na světě - Závist sousedů - Sbirka potvrzení - Vznik lázní - Cesta do Vídně - Smrt matky - Manželka Sofie.

II. První boje

20

Ranhojiči ve Frývaldově - Úřední dohled - Stížnosti Dr. Schnorfeila - Dobrozdání A. Günthera - Řízení u magistrátu - Rozsudek - Přátelé - Úsilí o povolení lázní - Dopis bratra Františka - Povolení lázní.

III. Cholera a další překážky

24

První seznam pacientů - Badeliste - Cholera - „Spolehlivé rady“ - Javorník - Léčba V. Priessnitze - Stížnosti frývaldovských dohlížitelů - První knihy o V. Priessnitzovi - Leták E. F. Ch. Oertela - Zájem württemberské vlády - C. k. dvorní komise - Posudek - Lázeňská policie - Stav zdravotnictví - Humorální teorie - Způsoby léčby - Vědecké proudy - Utajení posudku - Zájem císařského dvora.

IV. Život na Gräfenberku a ve Frývaldově

35

Nová naděje - Osvícenství - Světový fenomén - Zásady Priessnitzovy léčby - Životní síla - „Přeladění“ - Čas - Přírodní prostředky - Řád, spojitost, jednota - Vodní zkouška - Přijetí pacienta - Odmítnutí - Charakter: vůle, sebekázeň, svépomoc - Zdraví nemocní - Bydlení na Gräfenberku - Domácí řád - Velká stavba - „Hrad“ - Život ve Frývaldově - C. k. poštovní úřad - Požár.

V. Osobnost Vincenze Priessnitze

45

Podoba V. Priessnitze - Povaha, vlastnosti, charakter- Pozorování, názory současníků - Pracovní den - Rodinný život - Problém nástupce - V. Priessnitz a lékaři - Sedlák a hospodář - Zdroj příjmů - Panství Kohout - Bílý Potok - Mlýn - Dům v Javorníku - Půjčky a cenné papíry - Nezištnost, zištnost.

VI. „...podle Priessnitzova vzoru“

57

Vodoléčebné ústavy v Německu - v Rakousku - v Čechách - na Slovensku - Ohlas vodoléčby ve Francii - v Anglii - Činnost laiků - C. Munde.

VII. Josef Weiss a Johann Schroth

64

Noví léčitelé v kraji - Jejich rozdíly- J. Weiss: Zájem o Priessnitzovu vodoléčbu - Vodoléčebný ústav- Lidová lékařská kniha - V Anglii: uvítání- vodoléčebný ústav - publikační činnost - Návrat - Slavní synové. Johann Schroth : Zásady léčby - Způsob léčby - Úspěchy - Protiklad vůči V. Priessnitzovi - Jejich vztah.

VIII. Uznání a pocty

70

Obdiv - Rozmanitost uznání a poct - Knihy a publikace- Účast osobností- Dary - Pomníky - Pomníčky a prameny - Velká c. k. zlatá medaile za zásluhy.

IX. Kritická léta 1847 a 1848	83
<i>Dcera Sofie - „Rodinná kniha o vodě“ - Svatba Sofie - Zhroucení V. Priessnitze - Hladová léta ve Slezsku - Syn Vincenz Pavel - Bouřlivý rok 1848 - Neklid v sousedství - Sebevražda F. von Enhubera - Vliv událostí na zdraví V. Priessnitze - Zrušení roboty.</i>	
X. Závěr života	90
<i>Starosti hospodáře - Velká sezona 1850 - Některé příčiny předčasného vyčerpání - Zájem V. Priessnitze o veřejný život - Další zhoršení zdraví - Testament - Pozůstalý majetek - Poslední část života - Klidný konec - Pitva - Pohřeb - Ohlasy - Nesmrtelný odkaz.</i>	
II. část	
Obraz léčby	
XI. V. Priessnitz a vodoléčba	102
<i>Vodoléčba ve starověku - Hippokrates a jeho výroky o zdraví - Středověk - Novověk a Priessnitzovi předchůdci: Floyer a Dr. Hahn sen. a jun. - Priessnitzova cesta k vodoléčbě - Vlastní zkušenosti - První způsoby léčení.</i>	
XII. V. Priessnitz, otec novodobé přírodní léčby	106
<i>Myšlenky osvícenství - Blahodárné účinky vody jako léčebného prostředku - Vztah pokožky k vnitřním orgánům - Rozšíření vodoléčby o další léčebné činitele - Pitná léčba - Vzduch, jako léčebný prostředek - Léčba prací - Společenský život.</i>	
XIII. Jednotlivé procedury	108
<i>Obklady - Zábaly - Koupele - Polevy - Otěry, odhrnutí - Vzdušné lázně - Sluneční terapie - Pohybová terapie - Krize.</i>	
XIV. Léčebný den, klimatické podmínky	134
<i>Časové uspořádání - Časy k jídlům - Večerní program - Strava - Priessnitzův chléb - Klimatické podmínky - Vliv chladných procedur na prevenci.</i>	
XV. Rodinná kniha o vodě	137
<i>Priessnitzova filozofie léčby - Principy zdravého životního stylu a otužování - „Svépomoc“.</i>	
XVI. Málo známé léčebné postupy	140
<i>Zapomenuté léčebné postupy - Léčba akutních onemocnění - Zásady výživy nemocných.</i>	
XVII. Priessnitzova léčba dnes	147
<i>Původní označení - Dnešní označení - Co použít dnes?</i>	
Prameny, literatura, poznámky	149
Přílohy	167
Autorský rejstřík	177
Seznam vyobrazení	179

Předmluva

Číst v dnešní době technického rozmachu a vědecky podložených výzkumů o úspěšných léčebných zákrocích nelékaře Vincenze Priessnitze, je přinejmenším důvodem pro naši zvědavost přečíst tuto knihu pozvolna a podrobně, tak, jak její oba autoři nám tuto osobnost zevrubně představují. Vincenzi Priessnitzovi se dostalo už za jeho života významných celosvětových vládních poct, uznání od lékařů a od vědeckých pacientů tolik, jako se nedostalo nikdy žádnému lékaři na světě před ním ani po něm. Český čtenář dostává do rukou první souborné dílo o Vincenzi Priessnitzovi.

Psaní knihy o nedoceneném velikánovi faktografickým objektivním způsobem, se zvýšenou snahou zpřístupnit údaje bez osobního obdivného zabarvení textu a s úsilím předkládat dokumenty objektivně bez podlehnutí obdivu či nadšení pro osobnost Vincenze Priessnitze je náročné. Nedopustit se při tvorbě dokumentu ztotožnění se s jistou nekritičností Priessnitzových obdivovatelů či naopak s pomluvami jeho odpůrců, ukázat pravdivě zásahy revolučnosti tehdejší převratné doby na vývoj jeho zprvu intuitivních léčebných praktik, nám představuje oba autory knihy nejen jako obdivovatele osobnosti Vincenze Priessnitze, ale současně jako pevné charaktery, s výrazně rozvinutou sebekritikou, nutnou pro přesné sdělení celého díla. Autoři vystupují jako moderní věrozděsti poselství, jak my sami můžeme využít tradičních Priessnitzových metod k udržení zdraví a k prevenci chorob v každodenní praxi. Návrat oficiální medicíny k léčbě chladem je prezentován v současnosti kryoterapií; na rozdíl od nákladného moderního zařízení nám autoři představují léčebné úspěchy zakladatele prvního vodoléčebného ústavu na světě.

Vincenz Priessnitz byl génius. Použil univerzálním způsobem k prevenci chorob, k diagnostice reaktivity organismu a k léčbě jediný, nám všem dostupný, ekonomicky nenáročný prostředek: chladnou vodu. Autoři knihy pečlivým studiem a porovnáváním údajů archivní literatury objevili, zajímavě a přitom historicky věrně zdůraznili odlišnost „vodního lékaře“ Vincenze Priessnitze od obecně známých léčitelů či proslulých lékařů (chronologicky před ním i po něm), kteří v různé podobě používali k léčbě vodu, ať už formou zevní či vnitřní aplikace. Prokázali nesporné prvenství Vincenze Priessnitze, který praktikoval námi dosud používané a známé vodoléčebné postupy daleko dříve před Sebastianem Kneippem nebo před zakladatelem lázní v Dolní Lipové Johannem Schrothem. Z tohoto zorného úhlu vyniká potřeba znalosti takového díla. Pro naši generaci z toho plyne úkol prezentovat tuto pravdu o prostém slezském rolníkovi, který vešel do kulturních dějin v celoevropském spojení.

Autoři knihy uchopili problém světové proslulosti Vincenze Priessnitze každý z jiného zorného úhlu pohledu. Přitom se shodně poklonili pozorovacímu talentu Vincenze Priessnitze, jeho postřehu, jeho schopnosti úsudku, jeho inteligentním závěrům i jeho denní pracovitosti a nevšední píli. Podařilo se jim zvýraznit v knize to, co doposud unikalo ze zorného pole příznivců a praktikujících Priessnitzovy procedury. Ze srovnávacího studia dokumentů o Vincenzi Priessnitzovi a jiných historických osobnostech, které použily vodu k léčbě, je autory knihy formulován zřetelný zcela nový aspekt: Vincenz Priessnitz byl v historii na světě jediným, kdo u klientů před zahájením léčby a v průběhu léčby jako kontrolní test použil jednoduchého testu reaktivity organismu ponořením člověka do kádě chladné vody. Moderní řečí dneška to znamená, že rychle a spolehlivě testoval autonomní nervový systém, jeho základní nastavení a schopnost reakce na stabilní, reprodukovatelný, definovaný podnět. Podle výsledku testu pak Vincenz Priessnitz řídil další léčbu, ordinoval pohybovou zátěž a dietu, v případě potřeby neváhal použít i teplou vodu nebo princip střídání tepelných podnětů. Autoři v tomto díle dokladují, že Vincenz Priessnitz jako první zavedl ve vodoléčbě systém.

A ještě existuje další jedinečnost, pro kterou obstál Vincenz Priessnitz v poryvech medicíny až do dnešních dnů. Nelékař Vincenz Priessnitz z pohledu a jazykem moderní medicíny jako první na světě praktikoval individuální přesný předpis fyziatrické vodoléčebné procedury. Každému pacientovi určil metodu, typ procedury, místo a rozsah aplikace, způsob provedení, teplotu vody, dobu trvání jedné procedury, počet opakování procedury v jednom dni a rozhodoval o celkovém počtu dní aplikace procedury. Přesně ordinoval možnou kombinaci dané procedury s jinými procedurami, znal indikace a kontraindikace dané procedury a stav pacientů stále kontroloval. Prostá strava byla shodná pro všechny klienty, pokud to do-

voloval jejich stav. K léčbě patřily i pitné kúry pramenité vody z určitých studánek. Dílo autorů dokladuje, že můžeme hovořit o ucelené formě dietoterapie, jako nedílné součásti jeho systémové léčby.

Cena této publikace tkví m. j. v tom, že autoři promyšleně porovnávali možné vlivy tehdy dostupných informací z celého světa na práci Vincenze Priessnitze. Snesli tímto dílem důkazy o jeho vlastních, odníkud nekopírovaných postupech, o jeho prioritách. Autoři cíleně pátrali v literárních dokladech o spojení vodoléčby s pohybovou léčbou (v tělocvičně, cvičení v terénu, turistika, hry), s pracovní terapií a psychoterapií jinde ve světě. Dokázali, že tomu jinde na světě nebylo. Oba autoři svým dílem potvrzují skutečnost, že Vincenz Priessnitz předběhl svou dobu nejméně o 130 let tím, že pohybovou léčbu a pracovní terapii předepsal každému klientovi, který se mohl jen trochu pohybovat. Tento trend se objevil v medicíně první poloviny 20. století a nyní je plně integrován oborem fyzikální a rehabilitační medicíny s balneoterapií. Autoři nenechali nepovšimnutou skutečnost, že Vincenz Priessnitz dával při práci určitou volnost výběru pracovní činnosti klientu samému, respektoval jeho individuální emoce a sociální vlivy, pracoval s vlivy psychosugestivního prostředí Gräfenberku. Nepřeceňoval funkční zdatnost klienta, naopak podněcoval jeho vědomí tvořivé práce. Priessnitzovou podmínkou bylo, že nemocný musí mít ze své práce radost.

I když to není zcela přesně formulováno v dokladovaných historických pramenech, předkládají nám autoři knihy důkazy, že Vincenze Priessnitze už tehdejší svět uznával jako zakladatele moderní vodoléčby. Tímto označením byl oceněn i organizací UNESCO v r. 1999 u příležitosti oslav 200. narozenin Vincenze Priessnitze.

Poselství autorů knihy čtenářům je poselstvím Vincenze Priessnitze nám všem. V žádné historické epoše, natož v dnešní době, nemůžeme z našeho života „vymizikovat“ stresory, ať už hovoříme o škodlivině biologické (bakterie, viry, plísně aj.), škodlivině fyzikální (např. změny teplot při změně počasí, vlivy elektromagnetické, hluk, radiace) škodlivině chemické (tj. různé jedy, alergenů, některé potraviny a tekutiny) či psychickém stresu. Ale vždy si můžeme vzpomenout na jednoduché léčebné postupy Vincenze Priessnitze, na jeho celostní postoj, kterým se zásadně snažil podpořit vlastní síly organismu. Priessnitz směřoval všechnu činnost k podpoře sebeuzdravení, uvědomoval si vztah pokožky s vnitřními orgány (viz např. v dnešní době definované uznávané visceromotorické vztahy v oblasti myoskeletální medicíny a reflexoterapie). Proto můžeme dnes podle jeho doporučení dodržovat životosprávu, pitný režim, můžeme denně doma (nejlépe hned po ránu) aplikovat krátce trvající polevy, sprchy, lázně, obklady, můžeme v akutních případech při bolestech či zánětech či horečce dávat typické zábaly, můžeme si třít (masírovat) kůži, můžeme denně cvičit, starší osoby dle Priessnitzovských návodů mohou alespoň chodit venku (rytmická chůze s pravidelným dýcháním). Podle návodu Vincenze Priessnitze si všichni můžeme nejen preventivně udržet či prokazatelně zvýšit svou celkovou kondici a odolnost. Úspěch léčby na Gräfenberku v Jeseníku souvisí výrazně i se specifickým klimatem a lokální geoatmochemií s prokázaným mimořádným výnosem biogenních aktivních prvků do ovzduší. Vincenz Priessnitz měl úspěchy své terapie zcela nepochybně umocněny i touto mimořádnou skutečností, proto se zřejmě nepovedlo jeho napodobovatelům udržet vodoléčebné ústavy jinde ve světě.

Pro mě, přívržence celostního pojetí v medicíně, je ctí napsat předmluvu k dílu obou autorů a je mým soukromým přáním, aby odkaz Vincenze Priessnitze doznal rozkvětu a rozmachu, kterého si právem zaslouží. Všichni máme možnost, každý přímo sám na sobě v běžném životě, prověřit si a přesvědčit se o síle ozdravných Priessnitzových metod, osobně prožívat nesdělitelné a navzdory moderní technologii medicíny i geofyziky stále ještě neuchopitelné vlivy, které vedle bystrého úsudku a vysoké inteligence dopomohly Vincenzi Priessnitzovi k mimořádnému věhlasu. Moderní medicína může bez obav integrovat časem dvou století prověřené léčebné postupy chladem, pro které máme v Priessnitzových léčebných lázních a. s. v Jeseníku ve spolupráci s lékaři Karlovy Univerzity v Praze a Univerzity Palackého v Olomouci již i vědecká opodstatnění a vysvětlení a předkládáme důkazy ve spolupráci s Endokrinologickým ústavem v Praze.

Jeseník, 1. 3. 2006

Doc. MUDr. Dobroslava Jandová

I. část

MILOŠ KOČKA

**Vincenz Priessnitz
Obraz života a doby**

I.

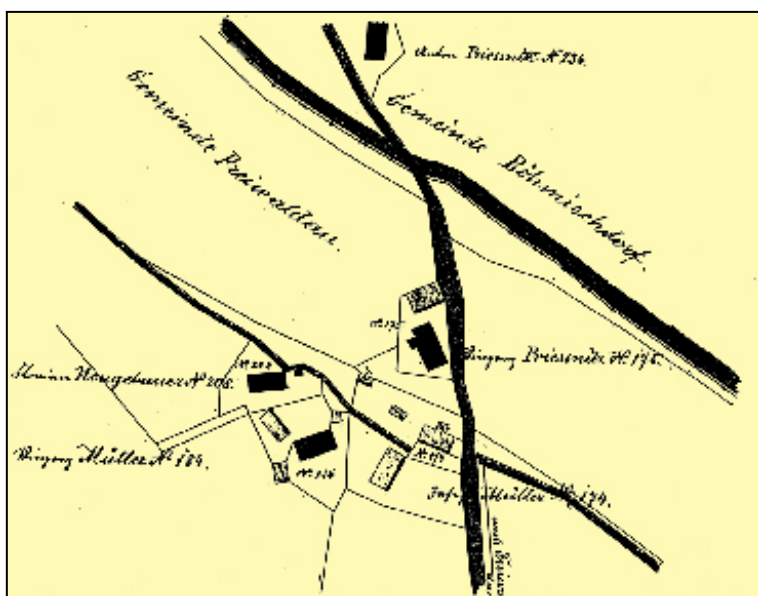
Uzdravující síla studené vody

*Slezské války - Přesídlení na Gräfenberk - Priessnitzova rodina -
Uzdravující síla studené vody - Těžký úraz - První léčby - Čaroděj - První vodoléčebný ústav na
světě - Závist sousedů - Sběrka potvrzení - Vznik lázní - Cesta do Vídně - Smrt matky -
Manželka Sofie.*

Smrtí Karla VI. a nastoupením Marie Terezie na rakouský trůn skončila pro Slezsko dlouhá doba poměrného klidu. Mladý pruský král Bedřich II. uplatnil své pochybné nároky na Slezsko a k jejich vymožení vtrhl v roce 1740 do země, kterou záhy - kromě Niska - dobyl. V březnu 1741 jeho vojsko vypálilo Cukmantl (dnešní Zlaté Hory) a přepadlo Frývaldov (dnešní Jeseník); přepad Frývaldova se opakoval v roce 1742 spolu s pobytem pandurů barona Trenka na účet města. Vratislavským mírem z června 1742, potvrzeným 28. července v Berlíně a podle hraničního protokolu podepsaného 20. října 1742 v Bílé Vodě, zůstalo Rakousku ze Slezska jen Těšínsko, část Opavska a Krnovska; nízké knížectví bylo rozděleno na dvě části. Frývaldov byl odtržen od svých přirozených a přístupných odbytí a zdrojů ve Slezsku, těžce zadlužen následky této války a pak druhé slezské války v letech 1744 - 1745. Zůstal v nejistotě o svůj další osud také během následující sedmileté války (1756 - 63), kdy se v blízkosti střídaly armády válčících stran a město bylo zatíženo válečnými kontribucemi.¹⁾

V té době se rozhodlo několik frývaldovských měšťanů změnit svůj osud a vystěhovat se za město na horský svah, kde měli svá políčka. Vykopali zde základy pro chalupy; podle kopání a kopce se místu zpočátku říkalo Gräbenberg, později Gröfenberg, nakonec Gräfenberg. V odlehlosti našli klid, zůstali frývaldovskými občany, prosti roboty a s právy, jež kdysi předkům udělil vratislavský biskup Jan Thurzo: směli v biskupských lesích pást dobytek a těžit v nich dřevo. Vzali na sebe tvrdý život horských chalupníků.²⁾

Jedním z nich byl **Jan František Priessnitz** (1712 - 1789), který svou chalupu č. p. 175 postavil nejvyš, na samém okraji frývaldovského katastru. Jeho nejbližším sousedem byl na jihu v č. p. 174 Josef Müller, na jihozápadě v č. p. 184 Vincenz Müller. Severním sousedem byl Antonín Priessnitz - jeho chalupa č. p. 234 stála však již v katastru České Vsi; příbuzní nebyli, příjmení Priessnitz, různě psáno, bylo v kraji velmi časté.³⁾

Plán chalup na Gräfenberku z doby počátků působení V. Priessnitze

48 **G e b u r t s b u c h.**

1799	Ort gebohrte.	Geburtsort.	Name.	Dieß- gion.	Ge- schlecht.	Lichtheit.	Aelter n.		Pa- renamen.
							Vater.	Mutter.	
Sept. 7 ¹⁵	Jenny Helig Lagler	121.	Jenny.	l.	l.	l.	Prinz Grony Katharina.	Barbara Lafarina	Barbara Lafarina
Sept. 21 ⁶	Anton Lagler	11	Jenny	l.	l.	l.	Joseph Grony Katharina.	Barbara Lafarina	Barbara Lafarina
Octob. 7 ⁵	Anton Lagler	176.	Vincenz	l.	l.	l.	Prinz Grony Katharina.	Barbara Lafarina	Barbara Lafarina
Sept. 21 ⁶	Jenny Helig Lagler	49.	Vincenz	l.	l.	l.	Prinz Grony Katharina.	Barbara Lafarina	Barbara Lafarina

Zápis o křtu V. Priessnitz z 5. 10. 1799

Jan František Priessnitz měl s manželkou Marií Alžbětou roz. Buchmannovou (1733 - 1788) sedm dětí - šest synů a jednu dceru. Je znám osud jen nejstaršího z nich: Jana Františka (1753 až 1836), který zdědil otcovskou chalupu a hospodářství. Dne 7. 5. 1787 se oženil s Marií Terezií Evou Kappelovou (1759 - 1825), dcerou Jana Jiřího Kappela, kováře a zbrojíře z Lipové. - Měli spolu šest dětí - pět synů a jednu dceru: syna Františka (nar. 21. 5. 1788), Josefa (4. 4. 1791), dceru Terezii (14. 4. 1793), dva syny - Jana a Vincenze -, kteří zemřeli v útlém věku a dne 4. října 1799 se narodil syn **Vincenz**.⁴⁾

Podle některých autorů byla **Priessnitzova rodina** poměrně zámožná a Jan František Priessnitz zkušený a schopný hospodář. Nasvědčuje tomu skutečnost, že prvorozený syn František nezůstal v hospodářství, ale studoval a stal se knězem.⁵⁾ Poměry se změnily, když v červenci 1807 zemřel druhorozený syn Josef a krátce nato hospodář, trpící oční chorobou, zcela oslepl. Tíha hospodářství zůstala na hospodyni, dceři Tereze a na pomoci sotva devítiletého Vincenze. Ten dosud navštěvoval triviální školu ve Frývaldově, školu, jaké Rakousko zřizovalo v malých městech, aby se děti naučily základnímu: čtení, psaní, počítání. Po smrti bratra a oslepnutí otce mohl Vincenz chodit do školy jen zřídka: naučil se číst a počítat, psaní mu šlo po celý život ztěžka. Podle J. E. M. Selingera mu činilo námahu a přemáhání měl-li co napsat.⁶⁾

Nedostatek školní docházky bohatě nahradil stálý pobyt chlapce v přírodě. K jejímu pozorování měl zcela výjimečný talent, spojený s mimořádnou pamětí a kombinační schopností. Právě tyto jedinečné vlastnosti jej přivedly na myšlenku uzdravující síly studené vody. O tom máme sdělení samého Vincenze Priessnitze, jak je po létech vyprávěl Dr. J. E. M. Selingerovi. Vincenz Priessnitz o vzniku myšlenky na **uzdravující sílu studené vody** svému příteli mimo jiné řekl:

Idea vodolěčby

„Myšlenka mi přišla jako sama od sebe a celý můj postup se znenáhla vyvíjel. Již jako chlapec jsem shledal, jak voda v přírodě zasahuje a působí mnoha způsoby a v myšlenkách jsem se tím často zabýval. Záhy jsem poznal, že ve vodě musí být skryty oživující a posilující síly, když jsem se po napití čerstvé vody cítil tak dobře a pozoroval, že povadlé rostliny i zvířata ožijí dostanou-li čerstvou vodu. Když jsem později při mnoha příležitostech viděl, že zraněná zvířata vyhledávají vodu a v ní se koupou, napadlo mě, že totéž může dělat dobře lidem...“⁷⁾

Historika o zraněné srně (na obrázku je to srneček s parůžky), kterou malý Priessnitz při pastvě krav pozoroval, jak si pravidelně chodí smáčet zraněný bok studenou vodou, je ilustrací možné příhody. Dr. med. Eduard Emmel uvádí právě případ se srnou a ujišťuje, že má pro to věrohodné údaje. - Ideu léčení studenou vodou mohla mladému Priessnitzovi vnuknout tato či spíše několik podobných příhod vypozerovaných ve světě přírody.⁸⁾

První pokus podnikl Vincenz Priessnitz na sobě v zimě roku 1814. Při svážení dřeva narazily naložené saně na kámen a oprat, kterou držel, mu těžce poškodila prst. Doma namácel ruku do studené vody, která odplavila krev a ztlumila bolest. Ruku pak obaloval namočeným plátnem a rána se brzy zhojila.

Tragický úraz se mu přihodil na jaře 1816. S naloženým povozem jel sít na stráň obilí; při vjezdu na pole se kůň ulekl a splášil, strhl Vincenze na zem, zadním kopytem mu vyrazil několik zubů a ležícího přejelo kolo vozu přes prsa.

Privolaný ranhojič z Frývaldova prohlásil zranění za smrtelné a přežije-li, že bude nadosmrti mrzák, neschopný jakékoli práce. Předepsal koření svařené v červeném víně, jež se mu mělo přikládat na hrud. Teplý obklad však zvyšoval bolest k nesnesitelnosti. Vincenz jej po chvíli strhl a

prosil matku, aby namočila plátno do studené vody a přiložila mu je na prsa. Studený obklad po chvíli zmírnil bolest.

Vincenz znal z vyprávění způsob, jakým venkovský léčitel Ignác Weiser, mlynář z Písečné, napravoval zlomená žebra. Třetí den po úrazu slezl z postele, sebral všechnu sílu, opřel se břichem o hranu dubové židle tak, že horní část trupu zůstala volná a zadržel dech. Po několika pokusech měl dojem, že se žebra vrátila do původní polohy. Když přišel zpět na lože a dostal studený obklad usnul dlouhým spánkem. Potom si dal obtočit prsa plátnem namočeným ve studené vodě a vyždímaným, které pevněji sevřelo napravená žebra. Tento obklad, obnovovaný vícekrát za den, nosil ještě po celé měsíce. Brzy mohl vstát, pohybovat se, při žních již pomáhal a když přišlo nové jaro, vykonával v hospodářství všechny práce.⁹⁾

Co přimělo sedmnáctiletého Priessnitze, že se vzepřel osudu s tak odvážným rozhodnutím, že neuposlechl radu lékaře a sám podstoupil vlastní tvrdou cestu za svým uzdravením? Je možné v tom hledat úpornou touhu žít, odpovědnost vůči rodině, kterou úrazem přivedl do kritické situace, důvěru v léčivou moc studené vody vyzpořovanou v přírodě a osvědčenou první zkušeností s poraněným prstem. V první řadě však jeho intuici, nadání a léčitelské schopnosti, jež v dalším životě tak výrazně osvědčil a prokázal.

Pro Gräfenberské to byl zázrak. Věděli co se stalo, znali výrok frývaldovského ranhojiče. Vincenze již pochovávali nebo se domýšleli, kdo se o mrzáka postará. Když se ale sám uzdravil z takového úrazu, jistě rozumí a pomůže i jejich dobytku, tak cennému v tom chudém kraji, a také jim. Začali přicházet s nemocnými zvířaty, pak i s vlastními neduhy... Vincenz pomáhal, jak mohl a uměl. Na podzim onemocněla služka souseda Josefa Müllera, sirotek z Domašova. Začalo to bolestmi v noze, které se zvětšovaly tak, že o Vánocích nemohla již chodit. Josef Müller požádal slepého hospodáře o pomoc.

Vincenz přišel, omýval nohu studenou vodou, balil do vlhkého plátna, bolest se mírnila a nemoc ustupovala. Když roztával sníh, Marie již chodila, pracovala a všude velebila svého uzdravitele. Případ se rozkřikl a do Priessnitzovy chalupy začali přicházet nemocní z širšího okolí. Vincenz viděl jejich utrpení a snažil se jim pomoci. Lákalo ho i nové poznávání, Úspěchy šířily pověst a přiváděly další nemocné.

Na pomoc při omývání si na frývaldovském trhu koupil houby, takové, jimiž kdysi smýval ve škole tabuli. Dobře drží vodu, pomohou při jeho léčení. Netušil, kolik svízeli mu ty houby přinesou.

Těžký úraz splašeným koněm

První počátky vodoléčby asi 1819 - 1820

Jak se vyvíjela **lčba na Gräfenberku**, vylíčil V. Priessnitz J. E. M. Selingerovi:

„Způsob, jaký jsem zpočátku používal, spočíval v omývání a zábalech. Zkušenost, kterou jsem při tom získal, mi dala poučný pokyn. Zjistil jsem, že vnitřní bolesti ustoupí, když se na kůži objeví vyrážky. To jsem ještě nevěděl, že studená voda je použitelná také při vnitřních onemocněních, spíše jsem se domníval, že se její účinky omezují jen na pohmožděniny a zlomeniny. Přicházeli však také lidé, kteří trpěli dnou.

Poněvadž byli často z velké dálky a prosili mě, abych je nevracel bez pomoci, učinil jsem pokus s vodou také u dny - a pokus se zdařil. Tím jsem učinil velký krok dopředu.

Četné léčby, jež se mi zdařily, rozšířily o mně pověst a poněvadž některé z nich byly mimořádné a já při ošetřování nemocných používal zpravidla pouze houbu, platilo o mně, že jsem čaroděj. Lidé se domnívali, že v mé houbě jsou zcela zvláštní podivuhodné síly a všichni chtěli, abych je s ní omýval. Na stížnost jednoho lékaře byla gräfenberská voda a houby zkoumány a chemicky rozloženy pod dohledem frývaldovského magistrátu. V houbách ani ve vodě se nic zvláštního nenašlo a přesto mi bylo zakázáno houby používat. Od té doby jsem si posloužil plochou dlaní, kterou mi nemohl nikdo vzít ani zakázat a při omývání a tření jsem docílil daleko víc než s houbou, poněvadž přišel život na život...

Dokud mě lidé považovali za čaroděje, plnili přesně a svědomitě co jsem jim nařídil. Když se přesvědčili, že všechno jsou jen přirozené účinky, byli nedbalejší.“¹⁰⁾

Vincenz Priessnitz ošetřoval nemocné, kteří k němu přicházeli, zpravidla jen venku, na lavici u kůlny.

Těm, kdo přijeli z dálky, mohl poskytnout se svolením hospodáře nocleh pouze ve stodole či v kůlně. Zoufale málo na tu horu utrpení. Bylo třeba radikální změny. Přestavět chalupu a v ní mít vodu a prostor na léčení pacientů.

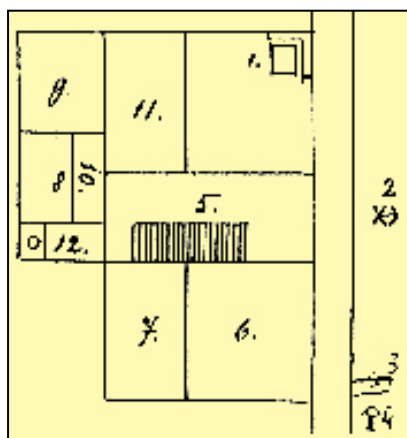
Starý hospodář zprvu nesouhlasil, věřil jen tomu, co dá práce na poli a v lese, bál se, že stavba vzbudí závist a upozorní úřady na léčení, na něž Vincenz nemá školy ani povolení. Nakonec uznal synovy důvody, jeho přesvědčení o budoucnosti jako léčitele i hospodáře; ty dvě činnosti byly pro mladého Priessnitze vždy nerozlučně spojeny.

Podle zápisu v pozemkové knize města Frývaldova koupil Vincenz Priessnitz smlouvou z 9. 4. 1820 od Františka Priessnitze nemovitosti č. p. 175 s příslušenstvím za 800 zlatých konvenční měny. Kupní cena byla zúčtována tak, že 200 zlatých bylo určeno na budoucí dědický podíl kupujícího, po 200 zlatých měl vyplatit bratru Františkovi a sestře Tereze a 200 zlatých prodávajícímu otci. Tam byly později zapsány i provedené úhrady, které mladý Priessnitz včas a řádně splnil.¹¹⁾

Se stavbou se začalo až na jaře roku 1822. Vincenz s pomocí sousedů strhl dosavadní chalupu, na jejím místě vykopal nové základy a na nich dal postavit kamenný dům – jediný v gräfenberské osadě.

Vzadu v domě vyhradil jednu místnost na léčení a v další postavil velké necky - vodu dodával domácí pramen. **Tak vznikl první vodoléčebný ústav na světě.** Jednoduchý, prostý – ale první.

Jan Ripper, zeť Vincenze Priessnitze, uvedl ve svých „Vzpomínkách“ nákres půdorysu kamenného domu podle výpovědi Alberta Junka, bývalého lázeňského u V. Priessnitze:

- 1) obytná místnost se stolem hospodáře
- 2) místo, kde V. Priessnitz řezal dřevo
- 3) necky s vodou
- 4) velká stará třešeň
- 5) předsíň
- 6) obytná místnost
- 7) ložnice V. Priessnitze
- 8) vany- správně: velké necky
- 9) pánská lázeň (léčebna)
- 10) chodba
- 11) kuchyň
- 12) záchod¹²⁾

První vodoléčebný ústav na světě z r. 1822, foto 1903, (nyní Muzeum V. Priessnitze)

Bylo-li možno považovat předchozí léčení nemocných za příležitostnou činnost, bylo zavedení léčení v zařízení k tomu vyhrazeném a k němu vybaveném prvním z Priessnitzových činů, který se stal základem celého jeho dalšího rozvoje a také první z akcí, jež měly význam pro budoucnost Gräfenberku, města Frývaldova i celého regionu.

Byla otázka, kde ubytovat nemocné, kteří přicházeli nebo přijížděli ze vzdálených míst. Priessnitzův dům nestačil a všechny chalupy byly zařízeny jen pro bydlení hospodáře a jeho rodiny, býval v nich pod jednou střechou i dobytek a drůbež.

Současně vystoupil i jiný problém. Dokud Priessnitz léčil Gräfenberské a jejich dobytek, vládla spokojenost. Když však přicházeli lidé z okolí a sousedé viděli v jejich rukách šátky a košíky, jež přinášeli léčiteli, snad i peníze, vloudila se mezi ně **závist**. Sami dřeli na poli a v lese, zatímco Vincenz takto snadno přicházel k výtěžku. Stavba kamenného domu závist zvýšila a vzrostla dál, když mladý Priessnitz koupil další krávu, najal děvečku a honáka L. Streita. J. E. M. Selinger i Philo vom Walde zaznamenali případ, kdy soused Müller poslal zpátky nemocné, kteří jeli k Priessnitzovi: „K tomu nechodte, je to blázen.“¹³⁾

Priessnitz to cítil, pozoroval – jak ale závisti čelit? Hádky, spory, nepřátelství by všechno jen zhoršilo. Osvědčil prozíravost hospodáře.

Nabídl sousedům, že jim postaví u chalup místnost, kde ubytují jeho pacienty; budou z nich mít příjem a náklad za stavbu mu uhradí až z toho, co vydělají. Návrh byl tak lákavý, že na něj přistoupili. Na Gräfenberku se stavělo a zavládl klid.

Vincenz Priessnitz klid nutně potřeboval. Nemocní, kteří k němu přicházeli, budili pozornost i u frývaldovských ranhojičů. Věděl, že léčení osobou, která k tomu nemá oprávnění, je trestné, zvláště provádí-li se za peníze. – Zaujal stanovisko, kterým se pak vždy hájil, že neléčí, nepodává-li žádné léky a neprovádí-li chirurgické zákroky; kromě toho nikdy nežádal peníze ani jinou odměnu.

K svému zabezpečení začal od vyléčených sbírat **potvrzení**, že je uzdravil bez léků a bezplatně. V prvním potvrzení z 3. března 1822, opatřeném kolkovou známkou za šestinu tolaru, Bernard Andermann podle svého nejlepšího vědomí a svědomí osvědčil, že trpěl úpornou dnou s velkými bolestmi, že byl ošetřován Vincenzem Priessnitzem bez jakékoli medicíny, že zdraví mu bylo opět navráceno, takže ztratil veškeré bolesti.

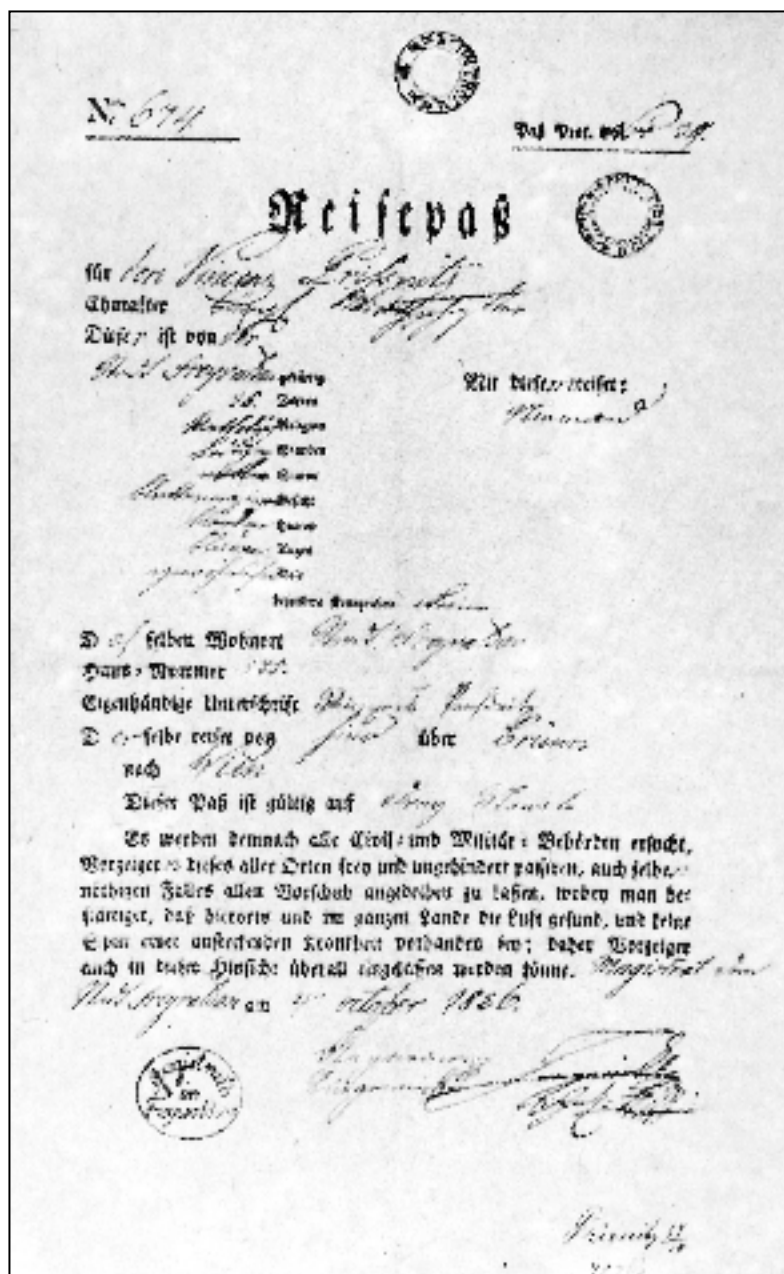
Priessnitzova činnost na Gräfenberku, šířící se pověst o podivuhodné houbě a o něm jako čaroději vzbudila pozornost frývaldovských úřadů.

Ve městě, kde před sto padesáti léty byly upalovány čarodějnice, šlo o věc, jež mohla u prostého lidu budit pohoršení a narušit veřejný pořádek. Městská rada se dne 24. září 1822 usnesla dát Vincenzi Priessnitzovi přísnou výstrahu s tím, aby upustil od podvodného léčení a aby nic nepodnikal s potíráním houbou, jinak že bude stíhán pro těžký policejní přestupek a používané houby mu budou zabaveny a zničeny.

Vincenz Priessnitz neustoupil. Nemocní přicházeli a neodbytně prosili o pomoc. Frývaldovský magistrát zabavil houby, mladý léčitel pokračoval a místo houbou třel nemocná místa dlaní. Magistrát další sankce zatím nepoužil. Nejistota trvala.

Proto Priessnitz sbíral další potvrzení od vyléčených pacientů, na každém z nich je podpis léčeného, často vyznačený třemi křížky, ověřený soudem, starostou či šoltysem. Sbírkou dvaceti čtyř těchto potvrzení, z nichž poslední má datum 22. prosince 1833, je uložena ve Státním okresním archivu v Jeseníku. Jsou dokumentem o Priessnitzově činnosti a o nemocech, jež v té době léčil. Není známo, zda potvrzení ke své obraně použil; za bouře, která se později snesla, by mu sotva pomohla.¹⁴⁾

Počet pacientů stále vzrůstal, a proto se Vincenz Priessnitz v roce 1826 rozhodl přes trvajících nebezpečí postavit nový dům. Velká stavba měla dvanáct místností pro ubytování nemocných a malou jídelnu pro jejich stravování. Dole umístil dvě velké vany; jimi nahradil dosud užívané ncky. To již bylo zařízení, které vedle léčení poskytovalo hostům také ubytování a zaopatření, typický znak lázní. Většina literatury i encyklopedií považuje rok **1826 za rok vzniku gräfenberských lázní**.

Cestovní pas V. Priessnitze pro cestu do Vídně z 4. 10. 1826

J. Sajner a Vl. Křížek pokládají za vznik lázní až rok 1829, kdy Vincenz Priessnitz začal vést specifikované seznamy hostů a stacionárně léčit chronické choroby. Ojedinele se za počátek lázní označuje den (21. leden 1831), kdy bylo V. Priessnitzovi dáno úřední povolení k provozu lázeňského zařízení k očistě těla.¹⁵⁾

Pozoruhodná je první Priessnitzova **cesta do Vídně**. Cesta je doložena cestovním pasem vystaveným dne 4. října 1826 magistrátem města Frývaldova.

Podle Philo vom Walde byl Priessnitz povolán ke členu císařské rodiny arcivévodovi Antoninovi, bratru císaře Františka I., a otázky vodoléčby s ním projednával jeho osobní lékař Dr. med. Schmidt. Ptal se, co všechno Priessnitz léčí, že by se rád od něj poučil. Když Priessnitz o tom zapochyboval, Dr. Schmidt prý prohlásil: „Jen mi to věřte, poněvadž od učených lékařů již se není co naučit!“

Na Priessnitzovo sdělení, že léčí dnu, podagru, hemeroidy a syfilis, Dr. Schmidt řekl: „Když to všechno umíte léčit, tak jen v tom pokračujte, poněvaž to my neléčíme.“¹⁶⁾

Neobjasněným zde zůstává podnět, z něhož došlo k pozvání 27letého mladíka z dalekého, zapadlého místa k nejvyšším, pro normálního člověka nepřístupným místům. Okolnost, že Vincenzův bratr František byl v té době knězem u Sv. Štěpána ve Vídni, věc nevysvětlí; přišel tam teprve o rok dříve (1825) a byl tehdy v málo významné funkci druhého levity.

Priessnitzův přítel a biograf J. E. M. Selinger se o této návštěvě Vídně nezmiňuje.¹⁷⁾

Strážlivější důvod Priessnitzovy cesty do Vídně podává výpověď Adolfa Raymanna (1799 až 1883), syna Josefa Raymanna, starosty města Frývaldova a Priessnitzova spolužáka v triviální škole. Adolf Raymann dne 29. ledna 1882 Janu Ripperovi do zápisu uvedl, že Vincenz Priessnitz byl v roce 1824 nebo 1825 povolán do Vídně jeho strýcem Adolfem Weissem, respektive jeho švagrovou paní Niessnerovou, která se pak na Gräfenberku léčila a bydlela v Priessnitzově domě; zanedlouho po ní přišla na Gräfenberk hraběnka Schaffgotschová a její sestra baronka Leokadie Stillfriedová.¹⁸⁾

Lieber Herr Priessnitz!
 Ich habe Ihre Anzeige in der Zeitung gelesen und bin sehr dankbar für die Mitteilung, dass Sie in der Gegend von Frývaldov eine Kurgemeinschaft gründen wollen. Ich habe mich sehr für die Sache interessiert und würde mich sehr freuen, wenn ich auch an der Sache teilnehmen könnte. Ich bin ein leidenschaftlicher Anhänger der Naturheillehre und würde mich sehr freuen, wenn ich auch an der Sache teilnehmen könnte. Ich bin ein leidenschaftlicher Anhänger der Naturheillehre und würde mich sehr freuen, wenn ich auch an der Sache teilnehmen könnte.

Dopis V. Priessnitze o smrti matky bratru Františkovi do Vídně